

РОЗВИТОК ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЯК ФАКТОР ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ

А. Г. Смоляр,

к. е. н., доцент, професор кафедри менеджменту ФММ, НТУУ "КПІ"

М. Д. Коцюба,

студентка 5 курсу ФММ, НТУУ "КПІ"

Надано характеристику розвитку інноваційного потенціалу як фактора забезпечення конкурентоспроможності підприємства. Виявлено основні проблеми та тенденції розвитку інноваційних процесів в Україні. Визначено першочергові заходи з удосконалення ІП вітчизняних підприємств. Розроблено комплексний підхід до управління розвитком ІП на конкретному підприємстві.

The description to development of the innovative potential as a factor of providing of the competitiveness of an enterprise, is given. Basic problems and progress trends of innovative processes in Ukraine, are exposed. Primary measures of the improvement of the IP of domestic enterprises, are certain. The complex approach of the management by the IP development on the concrete enterprise, is developed.

АКТУАЛЬНІСТЬ ТЕМИ

Сьогодні в Україні та в інших країнах СНД проблема конкурентоспроможності стоїть дуже гостро, оскільки саме вона виступає найважливішим фактором забезпечення виживання підприємства в "суворих умовах дійсності" і його подальшого ефективного розвитку [1].

Загальновідомо, що основне значення для забезпечення високого рівня конкурентоспроможності підприємства мають виробництво високоякісної інноваційної продукції, вдосконалення існуючих і впровадження нових прогресивних технологій. Зазначені характеристики, натомість, можуть бути забезпечені саме за рахунок розвитку інноваційного потенціалу підприємства.

Серед робіт, присвячених окремим питанням аналізу та розвитку інноваційного потенціалу, слід відзначити праці А.І. Амоши, Ю.М. Бажала, Є. С. Галушко, Н.Г. Чумаченко та ін. [2]. Серед закордонних учених вагомий внесок у розвиток даного напрямку належить С. А. Дорогунцову, А.К. Казанцеву, Е. Менсфіду, Б. Санто тощо [3, с. 6]. Крім того, значного поширення дана тема набула й у спеціалізованих періодичних виданнях — зокрема, серед робіт таких авторів, як М. Гусакова, М. Данько, С. Ілляшенко, І. Новікова [4; 1; 2;

5]. Вагомим доказом практичної ефективності комплексного підходу до розвитку інноваційного потенціалу підприємства є також досягнення провідних компаній далекого та близького зарубіжжя — Matsushita (Японія), L'Oréal (Франція), ТОВ НПП "Динаміка" (Росія), СП "Беліта" (Білорусь) тощо.

Виходячи із вищезазначеного, дослідження у сфері розвитку інноваційного потенціалу вітчизняних підприємств мають значну актуальність.

МЕТА І ЗАДАЧІ ДОСЛІДЖЕННЯ

Метою дослідження є розкриття основних теоретичних та практичних питань щодо розвитку інноваційного потенціалу вітчизняних підприємств в контексті забезпечення їх конкурентоспроможності.

Досягнення поставленої мети потребує вирішення наступних задач:

— проаналізувати взаємозв'язок розвитку інноваційного потенціалу та рівня конкурентоспроможності підприємств;

— визначити основні проблеми та шляхи розвитку інноваційного потенціалу вітчизняних підприємств в контексті забезпечення їх конкурентоспроможності;

— розробити ефективний прак-

тичний підхід до управління розвитком інноваційного потенціалу на базі конкретного підприємства.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДОСЛІДЖЕННЯ

Загальновідомо, що у період ринкових перетворень успішний соціально-економічний розвиток будь-якої держави зумовлений ефективним функціонуванням вітчизняних суб'єктів господарювання, яке досягається завдяки інноваціям — одному із найважливіших факторів забезпечення конкурентоспроможності підприємства.

Проаналізуємо теоретичні засади, на яких базується взаємозв'язок рівня інноваційного потенціалу та конкурентоспроможності підприємства в цілому.

Результати досліджень свідчать, що найефективнішим засобом вирішення даної задачі може служити комплексне моделювання конкурентоспроможності промислового підприємства [6, с. 51; 7, с. 12]. Такий підхід дозволяє здійснити оцінку впливу розвитку інноваційного потенціалу підприємства на рівень його конкурентоспроможності на практиці з високою долею достовірності.

Основою для розробки зазначеної моделі є математичне моделювання, що дозволяє виявити особливості функціонування економічного об'єкта і на основі цього передбачити його майбутню поведінку. Щодо переліку параметрів оцінки та ступеня їх конкретизації, рекомендується групувати конкурентні переваги за такими аспектами:

1. Конкурентоспроможність виробу.
2. Фінансовий стан підприємства.
3. Ефективність маркетингової діяльності.
4. Рентабельність продажів.
5. Ефективність менеджменту.
6. Інноваційний потенціал підприємства [6, с. 53].

Найбільш зручним інструментом розробки моделі є метод побудови багатокутників конкурентоспроможності. Так, оцінку конкурентоспроможності можна інтерпретувати як геометричну фігуру, яка виступає кількісною мірою конкурентного стану підприємства. Така фігура складається з векторів-променів, кожен з яких у своєму граничному значенні являє радіус кола, що відповідає максимальному потенціалу можливостей господарюючого суб'єкта (ідеальний варіант). Висотою піраміди вважають частку ринку, за допомогою якої прийнято характеризувати ступінь конкурентного становища підприємства. Обчислення об'єму піраміди буде визначати кінцеву оцінку конкурентоспромож-

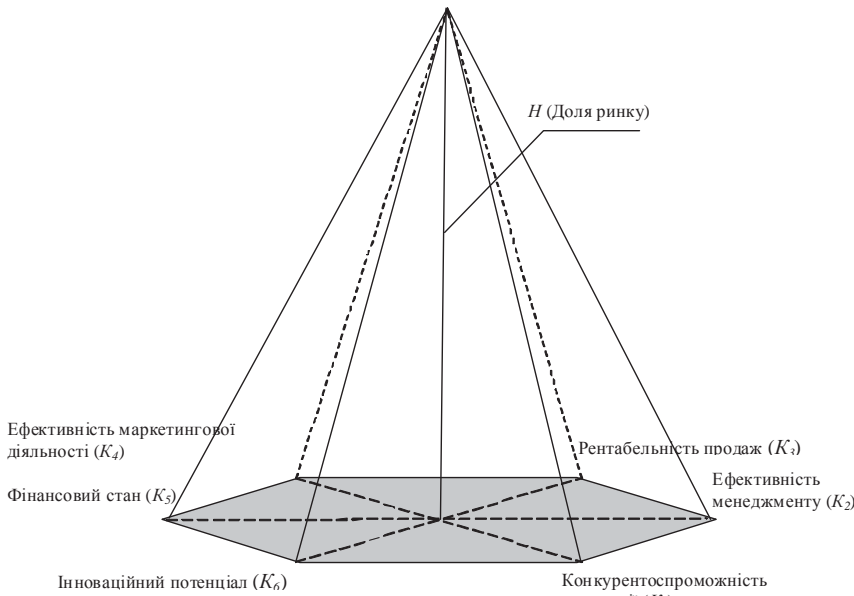

Рис. 1. Графічна інтерпретація моделі оцінки конкурентоспроможності промислового підприємства

ності підприємства [6, с. 54—55].

Для наочності зобразимо графічну інтерпретацію даної моделі (рис. 1):

Величину внутрішньої конкурентоспроможності підприємства можна розрахувати в такий спосіб:

$$P_{\text{кон}} = \frac{1}{2} \cdot \sin \alpha \cdot (K_1 \times K_2 + K_2 \times K_3 + \dots + K_6 \times K_7) \quad (1),$$

де $P_{\text{кон}}$ — площа основи піраміди (багатокутника конкурентоспроможності);

$\sin \alpha$ — кут між векторами в багатокутнику;

K_1 – K_6 — шість найбільш значимих аспектів конкурентоспроможності.

Використовуючи параметр внутрішньої конкурентоспроможності підприємства $P_{\text{кон}}$ (основа піраміди) і результуючий параметр H (висота), отримуємо кінцеву формулу оцінки конкурентоспроможності (об'єм піраміди):

$$E_k = \frac{1}{3} \times P_{\text{кон}} \times H \quad (2),$$

де E_k — оцінка конкурентоспроможності промислового підприємства [6, с. 57].

Такий методичний підхід дає можливість продемонструвати вплив кожного з факторів, що забезпечують конкурентне становище підприємства на ринку, а також оцінювати можливі наслідки їхньої зміни в майбутньому.

В загальному вигляді, на наш погляд, взаємозв'язок розвитку ІП та рівня конкурентоспроможності можна зобразити наступним чином (рис. 2).

Як можна побачити, загальна схема взаємозв'язку є доволі простою. Однак таке зображення дає можливість наочно відобразити роль інноваційного потенціалу в забезпеченні конкурентоспроможності

підприємства.

Все вищезазначене ще раз доводить безпосередню залежність розвитку інноваційного потенціалу підприємств та рівня їх конкурентоспроможності.

В той же час, дослідження вітчизняного ринку інновацій свідчать, що нововведення, впроваджені українськими підприємствами, орієнтовані на незначне вдосконалення вже наявної продукції та технологій її виробництва [3, с. 5]. Відставання підприємств України за інноваційною діяльністю від компаній із провідних країн світу не дозволяє їм забезпечити високу конкурентоспроможність, а значить, і стійке економічне зростання [8].

Свідченням такого стану справ є те, що на сьогодні, за оцінки експертів Світового Економічного Форуму (СЕФ), Україна згідно з індексом зростання конкурентоспроможності (GCI) за підсумками 2006 року посіла 86-те місце серед 104-х країн світу. За інноваційною компонентою індексу GCI Україна займає 86-те місце [3, с. 4].

Невтішними також є статистичні дані Держкомстату щодо інноваційної активності вітчизняних підприємств. Так, у промисловості України за період з 01.07.2000 р. по 01.07.2007 р. кількість підприємств, які займалися інноваційною діяльністю, зменшилася з 18,0% до 13,7% і майже досягла рівня 1999 року (13,5%).

Показовою також є кадрова складова інноваційного потенціалу вітчизняних підприємств. Дослідження виявили, що серед керівників вищого й середнього рівнів підтримують і беруть участь

в інноваційних процесах у середньому 70% респондентів, 8% ставляться до них пасивно, 10% опитаних чинять опір, 12% взагалі не визначилися. Серед інженерно-технічних працівників і робітників ці показники становлять відповідно 55%, 17%, 12% і 16% [7]. Такі дані свідчать про середній рівень зацікавленості працівників українських підприємств у розвитку інновацій, що також є негативним явищем.

Загалом можна зробити висновок про те, що як рівень інноваційного розвитку окремих вітчизняних підприємств, так і інноваційна система України в цілому наразі переживає не найкращі часи свого становлення та розвитку.

Слушною точкою зору є пов'язування такої ситуації з політичними подіями в країні [8]. В той же час дана проблема хоча, і є одною із основних, проте далеко не єдина.

Поряд з цим аналіз загального стану інноваційного розвитку країни вказує і на певні позитивні тенденції.

Відтак, на сьогоднішній день можна виділити наступний перелік нагальних проблем та позитивних тенденцій, що впливають на розвиток інноваційного потенціалу підприємств в Україні (табл. 1):

Отже, з огляду на існування поряд з проблемами позитивних тенденцій, а також на загальноосвітльну значимість інноваційного розвитку нашої держави, необхідність пошуку дієвих шляхів останнього стає все більш невідкладною.

Підсумовуючи найактуальніші пропозиції, основними шляхами розвитку інноваційного потенціалу вітчизняних підприємств та загального покращення рівня інноваційного розвитку України в цілому, повинні стати (табл. 2):

В якості практичного прикладу управління розвитком інноваційного потенціалу в конкретній організації пропонується розглянути одне з підприємств Київщини — ТОВ ВТФ

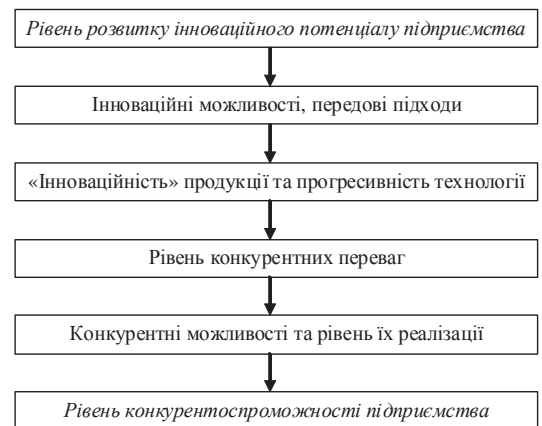

Рис. 2. Взаємозв'язок розвитку інноваційного потенціалу та конкурентоспроможності підприємства

Таблиця 1. Проблеми та позитивні риси розвитку інноваційних процесів в Україні [8; 9, с. 11-13]

Нагальні проблеми	Позитивні тенденції
<ul style="list-style-type: none"> ➤ недоліки науково-методологічної бази формування інноваційної системи; ➤ недовершеність нормативно-правової системи регулювання і стимулювання інноваційної діяльності; ➤ відсутність системності у здійснюваних державою заходах щодо реалізації інноваційного потенціалу національної економіки та недостатнє державне стимулювання інноваційної діяльності; ➤ нескоординованість дій суб'єктів інноваційної діяльності; ➤ недостатність фінансових ресурсів для забезпечення наукових досліджень та впровадження інноваційних розробок у вітчизняних виробників; ➤ інноваційна сфера країни і досі не стала пов'язаною привабливою для вітчизняних та іноземних інвесторів; ➤ незавершеність процесів перерозподілу власності у країні; ➤ недостатність інноваційної інфраструктури, нерозвиненість системи захисту інтелектуальної власності; ➤ повільне формування в Україні сучасного ринку інноваційної продукції; ➤ відсутність ефективної кооперації державних органів з наукою, бізнес-освітою та ринковими структурами. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ поступове зростання бюджетного фінансування потреб науково-технічного розвитку; ✓ зростання споживчого попиту суб'єктів національної економіки на інноваційні продукти, технології, знання; ✓ створення сприятливих ринкових умов для впровадження інновацій у виробничу діяльність та побут населення; ✓ посилення конкурентного тиску на внутрішньому і зовнішньому ринках, що поступово підштовхує підприємства до розуміння важливості інноваційної переорієнтації виробництва; ✓ активізація участі українських виробників у конкуренції на зовнішніх ринках, які висувають додаткові жорсткі вимоги до їхньої інноваційної адекватності; ✓ збільшення частки іноземних замовлень українським науковцям на виконання досліджень, в тому числі з боку США та країн Євросоюзу, що є свідченням збереження ще не до кінця втраченого потенціалу фундаментальної науки; ✓ підсилення ролі регіональних органів управління в забезпеченні науково-технічної діяльності.

"ЕКМІ", що спеціалізується на виробництві та реалізації косметичних засобів для волосся.

З метою вирішення задачі безперервного розвитку інноваційного потенціалу на підприємстві застосовується системний підхід на основі інноваційного проектування, який, в свою чергу, ґрунтується на комплексній Програмі інноваційного

розвитку, розробленій на ТОВ ВТФ "ЕКМІ".

Дана Програма передбачає дві особливості у реалізації розвитку ІП:

— по-перше, всі заходи щодо розвитку інноваційного потенціалу підприємства реалізуються у вигляді окремих, проте тісно взаємопов'язаних та взаємообумовлених проектів;

— по-друге, існує розподіл між проектами з поточної планомірної діяльності щодо розвитку ІП та комплексних проектів розробки та впровадження інноваційної продукції на підприємстві.

Для наочності доцільним буде схематичне зображення рівнів взаємодії підрозділів підприємства у процесі забезпечення розвитку ІП (рис. 4):

Зазначений підхід забезпечує інтеграцію та тісну координацію всіх елементів системи підприємства у розвитку інноваційного потенціалу ТОВ ВТФ "ЕКМІ". Застосування такого підходу дозволяє підприємству не тільки постійно підтримувати інноваційний потенціал для здійснення власних розробок, а й мати можливість їх швидкого впровадження у виробництво за чіткою схемою, що забезпечує оперативність та гнучкість, за рахунок чого стає можливим здобуття стійких конкурентних переваг на динамічному та непередбачуваному ринку косметичної продукції для волосся.

ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

Результати дослідження щодо питань взаємозв'язку розвитку інноваційного потенціалу вітчизняних підприємств та рівня їх конкурентоспроможності свідчать про безперечну ефективність комплексного розгляду даних компонент управління підприємством. При цьому важливе значення необхідно приділяти врахуванню основних проблем, що стримують інноваційний розвиток українських підприємств, а також його позитивним тенденціям. В свою чергу, дотримання зазначених вище пріоритетів розвитку інноваційного потенціалу як на рівні держави, так і на рівні окремих компаній повинно забезпечити активізацію інноваційної діяльності вітчизняних підприємств, поширення інновацій в усіх сферах національної економіки, а отже, — формування інноваційної моделі розвитку конкурентоспроможності України. Зважаючи на успішний приклад реалізації комплексного проектного підходу до розвитку ІП на ТОВ ВТФ "ЕКМІ", вітчизняні підприємства мають спрямувати свої зусилля на інноваційний шлях розвитку, в першу чергу — на вдосконалення власних інноваційних потенціалів. Адже саме інноваційний розвиток може забезпечити захоплення стійких позицій на світовому ринку як вітчизняними підприємствами, так і нашою державою в цілому.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОДАЛЬШИХ РОЗРОБОК З ТЕМИ

Необхідно відзначити потребу в подальших дослідженнях в даній сфері, зокрема, в таких напрямках, як вивчення специфічних факторів

Таблиця 2. Основні шляхи розвитку інноваційного потенціалу вітчизняних підприємств [1; 2; 7; 8]

На рівні держави	На рівні підприємств
<ul style="list-style-type: none"> ❖ вдосконалення нормативно-правової бази розвитку інноваційної системи України; ❖ формування інноваційно-орієнтованої структури національної економіки; ❖ створення ринку інноваційної продукції, на якому буде забезпечений належний рівень захисту інтелектуальної власності; ❖ сприяння розвитку організаційно-фінансової складової інфраструктури інновацій по забезпеченню злагодженості ланцюжка: «наука–технологія–виробництво–ринок»; ❖ прискорення впровадження (іноді і на безприбуткових засадах) нововведень; ❖ держзамовлення на інноваційні продукти; ❖ трансфер технологій зі сфери ВПК; ❖ визначення і підтримка територій інноваційного розвитку; ❖ упорядкування технопарків, створення наукових лабораторій, інноваційних фондів з залученням інституціональних інвесторів; ❖ створення мережі малих інноваційних впроваджувальних підприємств; ❖ здійснення тиску на суб'єкти господарювання через введення санкцій на використання застарілих продукції та технологій; ❖ створення ефективної системи телекомунікацій, інтеграція в світовий ІТ-простір; ❖ цілеспрямована підготовка кадрів, менеджерів інноваційної діяльності; ❖ активне співробітництво органів влади як між собою, так і з підприємцями, науковими і бізнес-освітніми секторами економіки; ❖ загальний розвиток інноваційної культури суспільства. 	<ul style="list-style-type: none"> ❖ освоєння нової техніки та технологій; ❖ впровадження найпрогресивніших технологій збирання сировини та ресурсів; ❖ розвиток прогресивних форм організації виробництва; ❖ проведення технічної реструктуризації підприємств; ❖ перехід до культури цільового управління (КЦУ), в рамках якої кожна діяльність усередині організації чітко спрямовується на досягнення її кінцевих цілей, у тому числі за допомогою працівників-інноваторів (до яких відносяться і топ-менеджери); ❖ постійне підвищення рівня кваліфікації персоналу всіх категорій відповідно до сучасних вимог та напрямів знань; ❖ оптимізація кадрової структури персоналу, стимулювання творчих працівників; ❖ соціальний розвиток підприємств як одна зі складових їх інноваційного потенціалу; ❖ вивчення та застосування досвіду провідних підприємств світу; ❖ залучення інвестицій у власні розробки, НДДКР шляхом інвестування у вигляді фінансування (цільового, предметно-орієнтованого, проблемно-спрямованого), кредитування, лізингу, фондів операцій; ❖ підвищення ефективності планування, організації й контролю інноваційної діяльності; ❖ використання сучасних засобів та методів підтримки прийняття рішень; ❖ удосконалення механізмів управління інноваційною діяльністю підприємства в цілому.

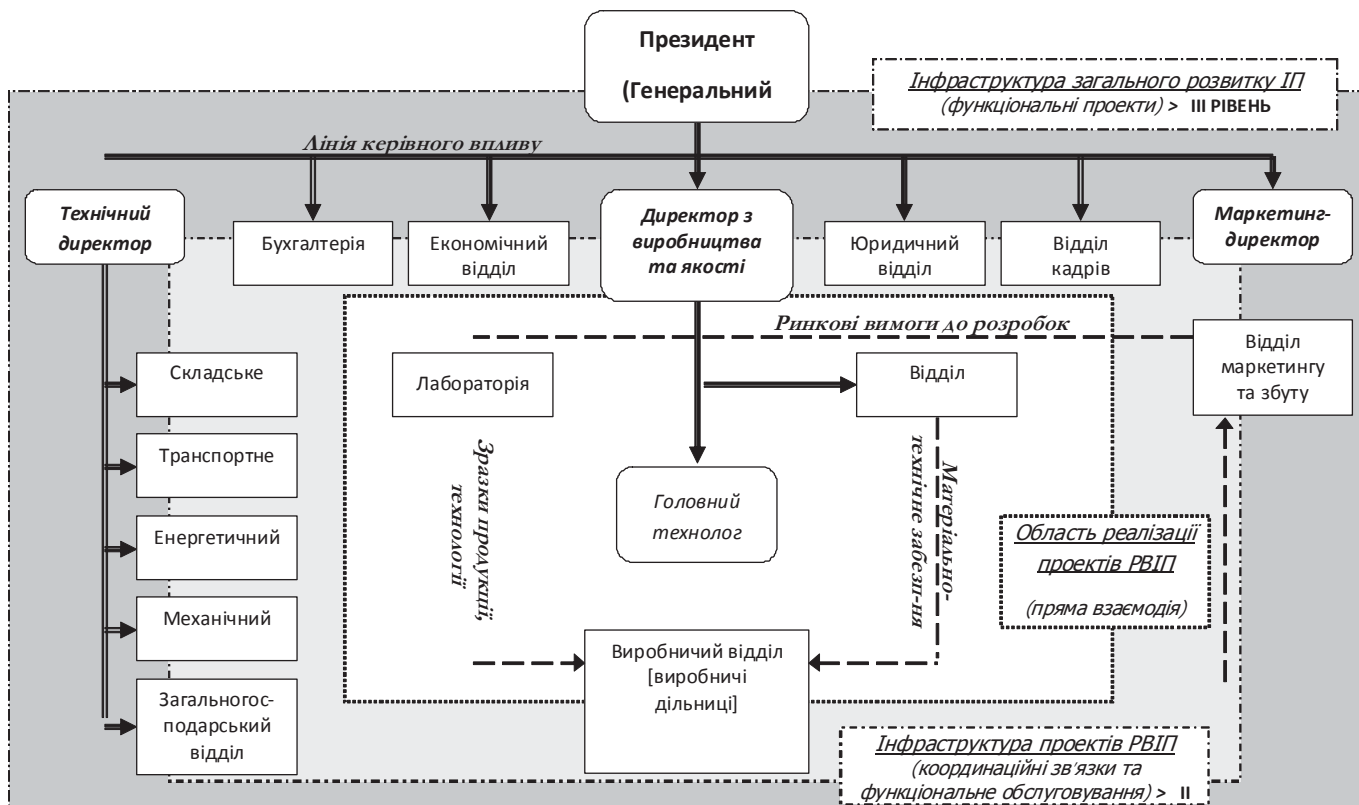

Рис. 4. Організація взаємодії підрозділів ТОВ ВТФ "ЕКМІ" у процесі забезпечення розвитку ІП

впливу на розвиток інноваційного потенціалу підприємств в різних галузях промисловості, а також розробка специфічних галузевих підходів до вдосконалення ІП, які б враховували дані чинники. Також необхідним є надання рекомендацій щодо формування та практичної реалізації комплексної стратегії інноваційного розвитку на рівні держави.

ваційної моделі підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств з позицій антропосоціального підходу // Економіка і держава. — 2005. — № 10. — С. 11—15.

8. Канафоцька Г. Стан, перспективи розвитку інноваційних процесів в Україні та можливості їх впливу на

формування ВВП // Бізнес. — 2006. — № 14. — С. 16—21.

9. Карлюка Д. О. Удосконалення управління інноваційним розвитком підприємств льонопереробної галузі: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.06.01/ НУХТ — Херсон, 2006. — 20 с.

Новини

РАДА ПІДПРИЄМЦІВ ПРИ КАБІНЕТІ МІНІСТРІВ ПІДБИЛА ПІДСУМКИ 100 ДНІВ СВОЄЇ РОБОТИ

Рада підприємців при Кабінеті Міністрів України підсумувала свою діяльність за сто днів роботи. Як відзначила Оксана Продан, керівник цієї громадської організації: "Рада працює максимально відкрито". За її словами, з регіонів надходять схвальні оцінки щодо її діяльності.

Оксана Продан повідомила, що Рада підприємців при Кабінеті Міністрів України не лише долучалась до розробки Урядом тих чи інших нормативних актів, що стосуються підприємницької діяльності, але й сама ініціювала розв'язання актуальних проблем. Зокрема, Кабінет Міністрів України схвалив проект постанови "Про заходи щодо здешевлення вартості будівництва житла", розроблений Радою. В результаті відрахування з будівництва житла зменшено майже наполовину.

Уряд також зважив на ініціативу Ради щодо надання матеріальної допомоги підприємцям західних регіонів

України, які постраждали внаслідок повені у липні цього року. "Ця постанова має велике значення для нас. На ділі Уряд показав те, що йому не байдужа доля малого бізнесу, який є в Україні", — зазначила Оксана Продан, яка вважає ці документи "знаковими".

Торкуючись ключових напрямків діяльності Ради підприємців при Кабінеті Міністрів у майбутньому її керівник Оксана Продан сказала, що таким, зокрема, є розробка стратегії розвитку підприємництва в Україні з широким залученням регіональних громадських організацій, розвиток бізнесу в тісній співпраці з наукою, вирішення питань адміністрування податків суб'єктів підприємницької діяльності, відновлення роботи "гарячої телефонної лінії" з питань підприємництва.

Управління у зв'язках із ЗМІ Секретаріату Кабінету Міністрів України

Література:

1. Данько М. Інноваційний потенціал у промисловості України // Економіст. — 1999. — № 10. — С. 26—32.
2. Ілляшенко С. Інноваційний розвиток ринкових можливостей вітчизняних підприємств в умовах перехідного періоду // Економіка. Фінанси. Право. — 1999. — № 9. — С. 4—5.
3. Рудика О. В. Розвиток інноваційного потенціалу підприємства у трансформаційній економіці: автореф. ... дис. канд. екон. наук: 08.06.01/ ХНЕУ. — Харків, 2006. — 21 с.
4. Гусаков, М. Формирование потенциала инновационного развития // Економіст. — 1999. — № 2. — С. 21.
5. Новикова І.В. Інноваційний потенціал підприємства: сутність, методичні підходи до оцінки та інвестиційне забезпечення розвитку // Схід і Захід. — 2003. — № 24 (37). — С. 13—19.
6. Жиц Г.И. Инновационный потенциал и экономический рост — Саратов: СТИ, 2001. — 164 с.
7. Кір'ян В.А. Формування інно-